

Utvärdering av Soluppgång i Väst

En utvärdering av etapp två av projektet Soluppgång i Väst

Stockholm, april 2011

Göran Hallin, Klara Spangenberg och Bosse Säll

Sammanfattning

Västra Götalandsregionen har sedan 2006 i två etapper bedrivit projektet Soluppgång i Väst (SiV). Projektets första etapp avslutades i december 2008 och den andra etappen har bedrivits mellan 2009-2010. SiV är indelat i tre delar, kommunal samverkan, branschutveckling samt övergripande samordning och information. Projektet syftar till att öka kännedom och kunskap om möjligheter och begränsningar med solenergi hos beslutsfattare och allmänhet. Det syftar också till att stärka den regionala solenergibranschen i Västra Götaland. Detta ska på kort och lång sikt leda till en ökad användning av solenergi inom regionen. Projektets övergripande mål är att öka antalet solenergiinstallationer i Västra Götaland samt att stimulera tillväxten och säkra kvalitén hos solenergiföretag i regionen.

Kontigo AB har fått i uppdrag att utvärdera etapp två av projektet. Tyngdpunkten i uppdraget ligger på utvärdering av projektets resultat och effekter. Utöver detta har insatsens mål och insatslogik analyserats i syfte att studera förutsättningarna att uppnå målen. Vidare ingår en utvärdering av projektets genomförande. Datainsamlingen har genomförts genom dokumentstudier, kvalitativa intervjuer med deltagande kommuner och samverkansgrupp samt enkätundersökningar riktade till deltagande kommuner, installatörer av solenergi samt konsulter.

Analysen av projektets mål och mållogik visar att de delmålsättningar som projektet tagit fram i viss utsträckning är mätbara. Delmålsättningarna är kvantifierade men SiV:s exakta bidrag till måloppfyllelse är däremot svårt att fastställa. Kontigo drar också slutsatsen att målen är specifika och tidsbundna då de ska uppnås inom projekttiden. Då samtliga målsättningar inte är kända av projektets intressenter drar Kontigo emellertid slutsatsen att samtliga målsättningar inte är fullt ut accepterade. Huruvida målsättningarna är realistiska är något mer osäkert men Kontigos bedömning är att projektets finansiella resurser är relativt begränsade sett i relation till de mål projektet har föresatt sig att uppnå.

Utvärderingen av projektets genomförande visar att etapp två i projektet grundat sig i en nulägesanalys bestående av en förstudie och det avstamp projektet tog i etapp ett. Den visar vidare att en majoritet av de kommunala kontaktpersonerna bedömer att beslutet att delta i SiV var väl förankrat i kommunen. Dessa uppfattar också att stödet för att arbeta med solenergifrågor från medarbetare och närmsta chefer i stor utsträckning har funnits, men att stödet från högre chefer och den politiska nivån varit mindre. Kontigo uppfattar att det inom projektet funnits en samsyn kring vad som ska genomföras och hur detta ska gå till liksom att det funnits ett väl fungerande ledarskap.

Utvärderingen av projektets genomförande visar också att projektorganisationen och arbetsformerna förefaller ha fungerat relativt väl även om deltagandet och graden av aktivitet i samverkansgruppen varierat. Kontigo drar vidare slutsatsen att de flesta aktiviteter som planerats också genomförts inom områdena kommunal samverkan liksom information och samordning men att omfattningen på insatserna inom området branschsamordning varit mindre än planerat.

Utvärderingen av resultat och effekter visar att det övergripande målet att öka antalet solenergiinstallationer (och användning) i Västra Götaland i viss utsträckning uppnåtts. Den visar också att projektets mål att stimulera tillväxt och kvalitet i branschen kring solenergi i regionen inte uppnåtts om bedömningen enbart baseras på delmålsättningen att 50 installationsföretag för solvärme i Västra Götaland skulle certifieras genom projektet. Datainsamlingen visar emellertid att projektet i någon mån lett till andra resultat sett till branschutveckling. Ett exempel på ett sådant resultat är att konsultföretagen som medverkat i SiV anger att de i viss utsträckning har möjlighet att sälja in solenergi som en möjlig lösning vid en kundkontakt och att utbildningen de erbjudits genom SiV påverkat möjligheterna till detta i positiv riktning.

Ett ytterligare resultat av projektet är att solenergi lyfts upp på agendan i kommunerna. Kontigo uppfattar också att förståelsen och attityden gentemot solenergi där har förändrats till det bättre, bland tjänstemän, politiker samt hos allmänhet. Flertalet av de intervjuade kommunala kontaktpersonerna har också påtalat betydelsen av samverkan kring solenergi och de möjligheter till nätverksskapande som SiV inneburit. Ur ett mer långsiktigt perspektiv konstaterar Kontigo att intervjupersonerna i kommunerna anger att man bedömer att solenergi kommer att finnas kvar som ett reellt alternativ i kommunen även efter projektets avslut. Strategier kring framtida arbete med solenergi i kommunerna är emellertid i de flesta fall ännu inte formulerade. Kontigos bedömning är att om kommunerna lyckas behålla det momentum kring solenergi som SiV har lett till är det troligt att ökad användning av solenergi kan förväntas ske även på sikt.

De resultat som SiV uppnått kring att stimulera tillväxt och säkra kvalitet hos solenergiföretag i regionen är mer begränsade. På sikt finns det emellertid tecken på att SiV kan komma att leda till en utveckling även på detta område. Flera av de svarande installatörerna anger t.ex. att de bedömer att SiV på sikt kommer att leda till ökad orderingång för företaget genom att den certifiering de fått tillgång till genom projektet i det längre perspektivet kan komma att innebära en konkurrensfördel. Eftersom intervjuerna pekar på att Västra Götaland genom SiV är väl rustat inför framtiden vad gäller solenergianvändande är det också Kontigos bedömning att det är troligt att regionen kan ta till sig denna branschutveckling på ett effektivt sätt.

Ur ett övergripande perspektiv drar Kontigo slutsatsen att projektet och dess mål har varit relativt snävt avgränsade. Projektet har medvetet verkat för att öka efterfrågan, utbudet och användningen av ett enskilt energislag. Förutsättningarna att åstadkomma en verklig skillnad har begränsats genom den snäva avgränsningen och de begränsade resurserna. Detta har inneburit att den teoretiska grunden för denna del av projektet egentligen inte har kunnat prövas.

Vidare noterar Kontigo att projektets genomförande i allt väsentligt varit väl organiserat och utfört. Insatserna har dock inte inneburit att man har etablerat strukturer som möjliggör att arbetet kan fortleva efter det att de extra resurserna tagit slut.

Utvärderingen av resultat och effekter konstaterade också att SiV i viss utsträckning har lett till ökad användning av solenergi i regionen men att de resultat som projektet uppnått kring att stimulera tillväxt och säkra kvalitet hos solenergiföretag i regionen är begränsade. Kontigos slutsats är dock att satsningen på både branschutveckling och kommunal samverkan varit riktig då de båda är viktiga parallella spår för att öka användningen av solenergi eftersom både efterfrågan och utbud behövde stimuleras. Så är fortfarande fallet men Kontigos bedömning är att SiV har lagt en grund i regionen för att på sikt få en ökad användning av solenergi.

Insatser av SiV:s slag har enligt Kontigos bedömning en större potential till genomslag om insatser inom områden som gränsar till varandra kan samordnas. En ytterligare slutsats och rekommendation är därför att regionen noga bör pröva förutsättningarna för att inordna framtida insatser inom solenergiområdet i ett bredare strategiskt ramverk vilket bör möjliggöra byggandet av ett starkare och mer långsiktigt arbete kring utvecklingen av ett dynamiskt näringsliv. Betraktas solenergi ur ett vidare perspektiv, t.ex. kopplat till begreppet hållbart byggande och boende, menar Kontigo att helt andra förutsättningar öppnas att med olika typer av insatser från regionens sida aktivt bidra till ett dynamiskt kluster. Ett sådant kluster har också förutsättningar att nå en annan innovationshöjd än vad som är fallet i ett mer avgränsat solenergikluster. Kontigos rekommendation är att för att åstadkomma detta bör eventuella fortsatta insatser tydligt samordnas mellan Västra Götalandsregionens miljösektariat och regionutvecklingssektariat.

Innehåll

Innehåll.....	5
1 Inledning.....	7
1.1 Projektets bakgrund	7
1.2 Projektets genomförande	7
1.3 Utvärderingens innehåll.....	8
1.4 Datainsamlingsmetoder	9
1.5 Disposition	9
2 Mål och mållogik	10
2.1 Mål.....	10
2.2 Mållogik.....	10
2.3 Målgrupp.....	11
2.4 Resurser	12
2.5 Intervjupersonernas uppfattning om målen	12
2.6 Koppling mellan kommunernas mål och strategier och SiV	13
2.7 Kritiska faktorer – mål	14
3 Genomförande	16
3.1 Solenergi i Västra Götalandsregionen innan SiV	16
3.2 Initiering	17
3.3 Aktiviteter.....	17
3.3.1 Kommuner.....	17
3.3.2 Bransch	19
3.3.3 Information och samordning.....	20
3.4 Kritiska faktorer – genomförande.....	20
4 Resultat och effekter	22
4.1 Resultat - måluppfyllelse.....	22
4.1.1 7000 kW solvärme installeras per år.....	22
4.1.2 100 kW solceller installeras per år	22
4.1.3 Samtliga deltagande kommuner uppfyller villkoren de godtagit i avsiktsförklaringen.....	22
4.1.4 50 installationsföretag för solvärme i Västra Götaland är certifierade	23
4.1.5 75 % av de deltagande kommunerna har en aktiv solenergi-strategi	23
4.1.6 Ökat antal solenergiinstallationer i Västra Götaland	24
4.1.7 Stimulerad tillväxt och säkrad kvalitet hos solenergiföretag i regionen	25
4.2 Övriga resultat.....	26
4.3 Effekter.....	27

4.4	Nyttoanalys	29
5.	Slutsatser	31
Bilaga 1	Intervjupersoner	33
Bilaga 2	Enkätundersökningar	34

1 Inledning

1.1 Projektets bakgrund

Västra Götalandsregionen har sedan 2006 i två etapper bedrivit projektet Soluppgång i Väst (härefter benämnt SiV). Projektets första etapp avslutades i december 2008 och den andra etappen har bedrivits mellan 2009-2010. Västra Götalandsregionen driver satsningen med samordningshjälp från Hållbar utveckling Väst och Svenska Solenergiföreningen, SP – Sveriges Tekniska forskningsinstitut, Chalmers, Länsstyrelsen i Västra Götalands län liksom ett antal kommuner i regionen.¹ Hållbar utveckling Väst är projektledare. Till projektet finns även en arbetsgrupp kopplad. Denna består av representanter för Hållbar utveckling Väst, Västra Götalandsregionen och Svenska Solenergiföreningen.

SiV syftar enligt projektbeskrivningen, på en övergripande nivå, till att öka kännedom och kunskap om möjligheter och begränsningar med solenergi hos beslutsfattare och allmänhet och att stärka den regionala solenergiindustrin i Västra Götaland. Detta ska på kort och lång sikt leda till en ökad användning av solenergi inom regionen. I etapp två är tanken att utveckla aktiviteter som redan påbörjats och att initiera nya aktiviteter som på sikt genomförs utan projektets inblandning.

1.2 Projektets genomförande

SiV är indelat i tre delar, kommunal samverkan, branschutveckling samt övergripande samordning och information.

Den förstnämnda delen innebär flera olika delar, från samverkan kring informationsaktiviteter till konkreta förändringar i exempelvis hanteringen av bygglovsärenden kopplade till solenergiinstallationer. Kommunerna genomför också eget arbete, bl.a. med solenergiinstallationer.

De konkreta aktiviteter som genomförts inom SiV sett till kommunal samverkan är bl.a:

- Utbildning i syfte att uppgradera kommunernas kontaktpersoner i projektet till solenergiexperter
- Förstudier för att få kommunerna att själva gå före med installationer av solvärme eller solceller
- Erbjudande av en verktygslåda med informations- och strategimaterial

¹ De kommuner som varit med i Soluppgång i Väst är: Ale, Alingsås, Borås, Bollebygd, Falköping, Färgelanda, Grästorp, Herrljunga, Kungälv, Lerum, Lilla Edet, Lidköping, Lysekil, Mariestad, Mark, Mellerud, Mölndal, Skara, Skövde, Svenljunga, Tibro, Trollhättan, Töreboda, Uddevalla, Ulricehamn, Vårgårda, Vänersborg.

- Genomförande av studieresor, workshops etc.
- Arbete med att kartlägga kommunala anläggningar med en potential för solenergiinstallationer

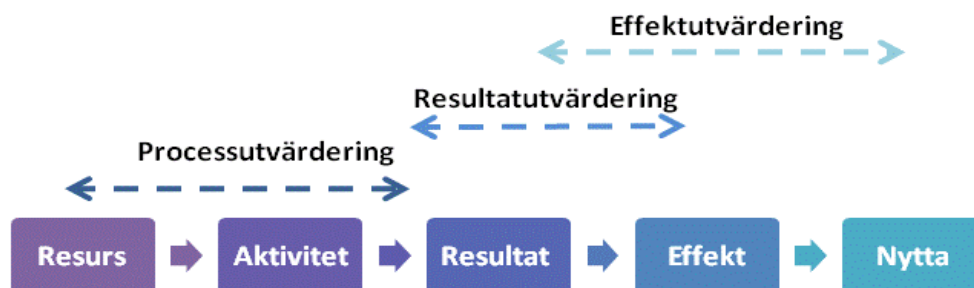
De insatser som genomförts inom området branschsamverkan syftar till att öka tillväxten i branschen och utveckla kvaliteten i de installationer som utförs. Branschutvecklingsinsatserna har främst syftat till att påverka målet om branschutveckling och innefattat bl.a. utbildning och certifiering av installatörer samt utbildning av konsulter i solenergiprojektering.

Området information och samordning innebär en rad olika informationsinsatser. Informationen har olika målgrupper och vänder sig både till allmänheten och till kommuner och "branschfolk". Informationskanalerna varierar också, exempelvis har SiV haft en egen hemsida, ett nyhetsbrev och deltagit i olika slags "events" såsom t.ex. European Solar Days 2009.

1.3 Utvärderingens innehåll

Utvärderingar av projekt bygger generellt på att utvärderarna har en uppfattning och förståelse kring vilka resurser som ska satsas, vilka aktiviteter som ska genomföras, vad detta ska ge för resultat, vilka effekter det ska leda till samt vad som är nyttan med detta. Denna stäms sedan av med det faktiska resultatet av satsningen. Figuren nedan illustrerar ett typfall av en insats/utvärderingslogik.

Figur 1 Utvärderingslogik

I detta fall ligger tyngdpunkten i uppdraget på utvärdering av resultat och effekter. För att möjliggöra detta har även en analys av insatsens mål och insatslogiken genomförts i syfte att studera insatsen förutsättningar att uppnå målen. Vidare ingår en utvärdering av projektets genomförande (process) som syftar till att analysera hur projektet har genomförts. Denna syftar till att ta fram ett underlag för att förstå och förklara resultaten.

1.4 Datainsamlingsmetoder

I utvärderingen har tre olika metoder för datainsamling använts:

- Dokumentstudier av bl.a. projektdokument, lägesrapporter, verksamhetsplan och tidigare utvärderingar. Detta har varit en viktig metod för utvärderarna för att skapa sig en grundläggande förståelse för projektet och dess kontext.
- Kvalitativa intervjuer med kommuner och samverkansgrupp har använts för att samla in data kring samtliga delar i utvärderingen, från mål och insatslogik till resultat och effekter. Intervjuerna har genomförts dels per telefon, dels vid besök. Totalt har 23 intervjuer genomförts varav 13 genomförts med kommuner och 10 genomförts med representanter för samordningsgruppen. I bilaga 1 finns en förteckning över samtliga intervjupersoner.
- Enkätundersökningar riktade till kommuner, installatörer och konsultföretag har använts för att få en bredare bild av satsningens resultat och effekter. Enkäten till kommunen har genomförts via webben och enkäterna till övriga aktörer har genomförts per telefon. I bilaga 2 beskrivs genomförandet av enkäten i detalj.

1.5 Disposition

Efter detta inledande kapitel presenteras i kapitel 2 en analys av projektets mål och mållogik. Detta inkluderar en beskrivning av målgrupp, avsatta resurser samt en beskrivning av hur intervjupersonerna uppfattar målen. Vidare beskrivs kopplingen mellan kommunernas egna mål och strategier och SiV. Slutligen diskuteras kritiska faktorer kopplade till projektets mål och mållogik. I kapitel 3 beskrivs projektets genomförande inklusive en beskrivning av status för solenergiarbetet i regionen innan SiV. Kapitlet inkluderar även en beskrivning av projektets initiering och aktiviteter liksom kritiska faktorer kopplade till genomförandet. I kapitel 4 presenteras de resultat och effekter som projektet har gett upphov till inklusive en nyttoanalys. Slutligen, i kapitel 5, presenteras de slutsatser kring projektet som Kontigo har dragit.

2 Mål och mållogik

2.1 Mål

Projektets övergripande mål är att öka antalet solenergiinstallationer i Västra Götaland samt att stimulera tillväxten och säkra kvalitén hos solenergiföretag i regionen.

Delmål under projektet Soluppgång i Väst etapp två är att:

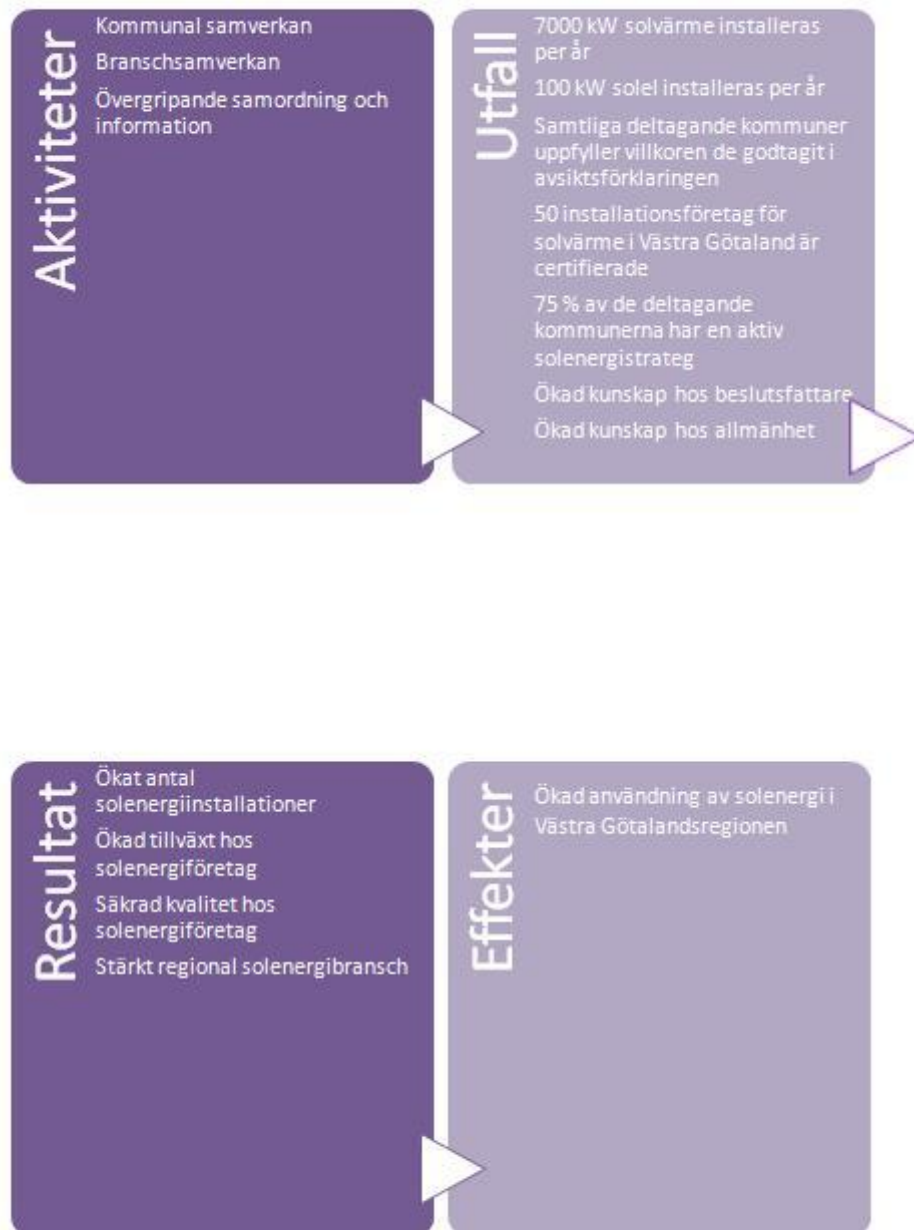
- 7000 kW solvärme installeras per år (motsvarar ca 10 000 m² eller ca 1000 villainstallationer)
- 100 kW solel installeras per år (motsvarar ca 1000 m²)
- Samtliga deltagande kommuner uppfyller villkoren de godtagit i avsiktsförklaringen²
- 50 installationsföretag för solvärme i Västra Götaland är certifierade
- 75 % av de deltagande kommunerna har en aktiv solenergistrateg

2.2 Mållogik

Utifrån projektets övergripande syfte och uppsatta målsättningar uppfattar Kontigo att mållogiken för SiV kan beskrivas enl. figur 2 nedan. Genom aktiviteter inom områdena kommunal samverkan, branschsamverkan och övergripande samordning och information ska projektet uppnå ett antal kvantitativa mål liksom ökad kunskap hos beslutsfattare och allmänhet. Uppnås dessa mer kortsiktiga, utfallsmål så ska detta leda till ett ökat antal solenergiinstallationer, ökad tillväxt och säkrad kvalitet hos solenergiföretag liksom en totalt sett stärkt regional solenergibransch. Den långsiktiga effekten av detta förväntas bli en ökad användning av solenergi i regionen. Kontigo uppfattar även att det implicit i projektlogiken finns ett antagande om att satsningen på längre sikt ska resultera i ökad tillväxt.

² Avsiktsförklaringen innebär att kommunerna ska satsa på solenergi och bygga minst 50 kvadratmeter solvärme eller solel innan december 2010.

Figur 2 Mållogik SiV

2.3 Målgrupp

De olika aktivitets-/insatsområdena har olika och i viss utsträckning överlappande målgrupper. Inom området kommunal samverkan är målgrupperna både tjänstemän och politiker i kommunerna. Indirekt är även privatpersoner i kommunerna en

målgrupp inom detta område. Eftersom det funnits en tanke om att kartlägga kommunernas fritidsanläggningar, idrottsplatser och utomhusbad för att sedan erbjuda dessa hjälp med att göra en enklare förstudie på möjligheten att sätta upp solfångare är även denna typ av verksamhet en målgrupp.

Inom området branschutveckling är målgrupperna i första hand installatörs- och återförsäljareföretag och i viss utsträckningen även leverantörer. VVS konsulter är också en viktig målgrupp.

Inom området övergripande samordning och information finns ett flertal fastställda målgrupper. Framförallt branschen, intressenter inom och utom regionen, studenter som är intresserade av att skriva examensarbeten om solenergi, media och allmänhet och kommuner lyfts fram som viktiga intressenter i detta sammanhang.

Den målgrupp som intervjupersonerna i kommunerna gemensamt ser som den viktigaste är energi- och klimatrådgivarna. I intervjuerna med samordningsgruppen uppfattar Kontigo att kommunerna, men inte minst också branschen ses som centrala målgrupper. Involveringen av offentlig sektor i projektet ser man också som ett viktigt sätt att få branschen och marknaden för solenergi att ta fart. Man ser emellertid även ett behov av att kommunpolitikerna involveras i arbetet inom projektet. Kontigos iakttagelse sett till detta är att aktörer såsom tjänstemän/politiker som arbetar med planering av bl.a. energi och miljöfrågor liksom kommunala bostadsbolag och fastighetsbolag bör betraktas som centrala målgrupper.

2.4 Resurser

Den totala budgeten för SiV är 2,5 miljoner kr.³ Fördelning per insatsområde ser ut som följer:

- Branschutveckling: 560 000 kr
- Kommunal samverkan: 860 000 kr
- Information och samordning: 590 000 kr

Utöver detta har 340 000 kr budgeterats för projektledning och 150 000 kr för övriga kostnader. Finansiärer av de kostnader som beskrivits ovan är STEM (31 %), Västra Götalandsregionen (31%) och Länsstyrelsen (13%).⁴

2.5 Intervjupersonernas uppfattning om målen

Intervjupersonerna uttrycker en samstämmighet i att det finns behov för denna typ av projekt i regionen. Man uppfattar att de mål som är uppsatta för projektet kring ökad effekt solenergi är tydliga. Samtidigt finns det en tveksamhet hos intervjupersonerna i hur det ska gå att härleda den eventuellt ökade effekten solenergi till projektet.

³ Grundar sig på beräkning gjord med hjälp av dokumentet Verksamhetsplan SiV med budget 2010-08-11. Inkluderar deltagaravgifter men inte medverkande företags eller kommuners egen tid.

⁴ SiV 2 programbeskrivning 2

Teoretiskt sett skulle en ökning kunna härledas till andra samhällsfaktorer, t.ex. ökade bidrag eller en förändrad marknad för solenergi i stort. Kommunerna har åtagit sig att installera 50 kvadratmeter solenergi under projektets gång. Ett flertal av de intervjuade menar att detta är ett tämligen blygsamt mål och att kommunerna egentligen åtar sig mycket lite genom avsiktsförklaringen.

Intervjupersonernas bild av de övriga målen i projektet är enligt vad Kontigo uppfattar mer delad. Det förefaller inte som om dessa mål diskuterats i lika stor utsträckning och några intervjupersoner känner inte till att de existerar. Den detaljerade målsättning som kopplas till branschutveckling, som handlar om att installationsföretag för solvärme ska certifieras uppfattas också av flera som ett ganska begränsat sätt att se på branschutveckling. Detta eftersom den endast fångar in en del av solenergibranschen. Aktiviteterna inom området information och samverkan kopplas enligt verksamhetsplanen i princip uteslutande till de två kvantitativa målen om ökad effekt.

2.6 Koppling mellan kommunernas mål och strategier och SiV

Flera kommuner har mål och strategier i sitt arbete med energifrågor som på ett tydligt sätt kan kopplas till de mål och arbetssätt som funnits inom SiV. Samtidigt finns det andra kommuner vars arbete med energifrågor inte kommit lika långt. En majoritet av de intervjuade kommunerna anger att det inte finns någon direkt koppling mellan mål och strategier i kommunen och SiV, även om man har ett medvetet miljöarbete i kommunen. Kontigo uppfattar att det kan finnas ett samband mellan kommunernas engagemang i SiV och ett strategiskt miljöarbete i övrigt. Har man kommit långt med miljöarbete ur ett generellt perspektiv i kommunen så finns det ofta bättre förutsättningar att genomföra de aktiviteter som SiV innefattar.

Intervjupersonerna i kommunerna menar dock att det viktigaste som SiV har bidragit med har varit att öka och stärka samverkan och nätverksbyggandet mellan kommuner. De flesta intervjuade anger också att de fokuserat på aktiviteter kopplade till detta. Samtidigt menar man att de två övriga aktivitetsområdena inom projektet är bra och relevanta. En intervjuperson uttrycker detta på följande sätt:

”Detta är nyckelområden eftersom branschen behöver ökad kunskap, kommunerna och samverkan mellan dessa kan leda till innovativa kommuner som tar täten och information och samordning skapar en infrastruktur som är ett måste för att detta skall ta fart på allvar.”

Som nämnts ovan så förefaller det som om samordningsgruppen menar att det är de potentiella synergieffekterna mellan områdena som står i fokus. Generellt menar intervjupersonerna att projektet arbetat inom rätt områden för att nå de uppsatta målen och att det varit en tydlighet i hur man har tänkt inom projektet och varför.

2.7 Kritiska faktorer – mål

Kontigo menar att det finns ett antal kritiska faktorer, eller med andra ord, hinder och förutsättningar sett till projektets mål och målstruktur. I föreliggande avsnitt diskuterar vi dessa.

Inledningsvis kan nämnas att de delmålsättningar som projektet har tagit fram och som presenterades i avsnitt 2.1 generellt är mätbara vilket Kontigo ser som en mycket viktig del i målformulering – och uppföljning. Samtidigt uppfattar Kontigo att den metod som används för att mäta måluppfyllelse för installerad solvärme och solenergi innebär att SiV:s exakta bidrag till ökat antal kW solvärme/el i Västra Götaland inte går att fastställa. Det finns istället ett antagande om att projektet på olika sätt bidrar till en ökning av antalet installationer men inte exakt hur stort detta är. Detta är problematiskt ur ett mätperspektiv då det innebär att ett antal olika faktorer kan påverka måluppfyllelsen vilket gör det svårt att mäta projektets resultat.

Mätbarheten är en viktig komponent i målanalysmodellen SMART. Det samlade innehållet i modellen är att målen ska vara:

- Specifika
- Mätbara
- Accepterade
- Realistiska
- Tidsbundna

Kontigo uppfattar också att målen är specifika och tidsbundna då de ska uppnås inom projekttiden. Intervjuerna visar vidare att några av projektets mål förefaller vara accepterade av de personer från kommunerna som varit involverade i projektet liksom av samordningsgruppen. Samtidigt är flera av målsättningarna inte kända av samtliga intervjupersoner. Kontigos slutsats är därför att samtliga målsättningar inte är fullt ut accepterade då de inte är fullt ut kända. Huruvida projektets målsättningar är kända och accepterade i en vidare cirkel än de personer som varit direkt inblandade i projektet, t.ex. hos de ansvariga för strategiska beslut med bäring på energiförsörjning och/eller miljö i kommunerna, kan utvärderingen heller inte avgöra.

Huruvida målsättningarna är realistiska är också något mer osäkert. Kontigo har inte uppfattat någon egentlig diskussion kring detta inom ramen för projektet förutom att flera kommuner uttrycker att de egentligen åtar sig mycket lite genom avsiktsförklaringen. Detta emotsägs emellertid av att flera kommuner inte uppnått målsättningen kopplat till detta.⁵ Kontigos bedömning är också att projektets finansiella resurser är relativt begränsade sett i relation till de mål projektet har föresatt sig att uppnå.

⁵ Se kapitel 4 för en fullständig genomgång av måluppfyllelse.

De insatser som faller inom ramen för området samordning och information ska enligt verksamhetsplanen framförallt syfta till att uppnå de två första delmålsättningarna, som handlar om ökad effekt solenergi. Det är dock Kontigos bedömning att det här är svårt att se en realistisk effektkedja för dessa insatser. Givet att t.ex. aktiviteten uppdatera hemsidan genomförs är det inte nödvändigtvis så att solenergi installeras. Kontigo uppfattar istället att denna typ av insats snarare är att betrakta som ett mer långsiktigt påverkansarbete.

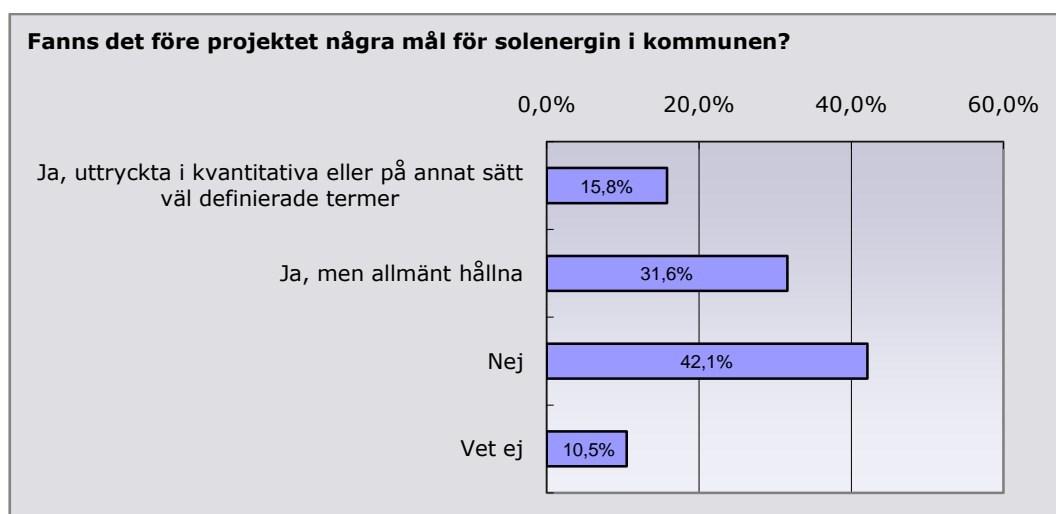
Ur ett strategiskt perspektiv kan Kontigo konstatera att kommunernas mål och strategier i vissa fall ligger i linje med de åtaganden som SiV innebär. Då detta inte är fallet finns det en risk för att projektet inte lyckas uppnå sina målsättningar, inte för att projektet som sådant misslyckas, utan för att man verkar i en kontext där omständigheterna försvårar måluppfyllelse. En målgruppsanalys inledningsvis i projektet kan i sådana lägen hjälpa till att hitta rätt strategisk infallsvinkel, både vad gäller arbetet riktat mot kommuner och arbetet riktat mot andra målgrupper.

3 Genomförande

3.1 Solenergi i Västra Götalandsregionen innan SiV

Enkäten till kommunerna visar att en majoritet av de svarande kommunerna hade någon person som var ansvarig för solenergifrågor i kommunen redan innan projektet. I diagram 1 nedan visas också hur många kommuner som redan innan projektet hade fastställda mål för solenergi i kommunen. Diagrammet visar att drygt 40 procent inte hade detta medan en något mindre andel, drygt 30 procent, hade mer allmänt hållna målsättningar. En mindre andel av kommunerna anger att man haft målsättningar uttryckta i kvantitativa eller på annat sätt väl definierade termer.

Diagram 1 Målsättningar för solenergi i kommunen innan SiV

Även om det inte funnits målsättningar kring solenergi i kommunerna i någon större utsträckning innan SiV så anger en majoritet av de svarande på kommunenkäten att de bedrev arbete med solenergifrågor innan projektet. På frågan om vilken typ av arbete med solenergifrågor kommunen bedrev innan SiV anger de svarande att man genomfört installationer av solenergianläggningar. Det kan då handla om allt från ett antal solceller på kommunhuset till solceller på hela det kommunala fastighetsbeståndet. En svarande anger också att man innan SiV tog med solvärme i kommunens energiplan och en annan att kommunens externa energi- och klimatrådgivning alltid innefattat rådgivning om solenergi.

Det förefaller således som om kommunerna arbetat på olika sätt och i olika omfattning med solenergifrågor innan deras medverkan i SiV. Från enstaka installationer av solceller i vissa kommuner till mer omfattande strategiska satsningar sett till både mer omfattande installationer och till aktiv styrning mot solenergi i kommunens energiplan.

De olika aktörerna i samordningsgruppen representerar olika sektorer inom arbetet med solenergi. För en utförlig aktörsanalys av solenergi i Västra Götaland hänvisas till rapporten Omvärlds- och potentialanalys för solenergi i Västra Götaland.

Rapporten presenterar också en sammanställning över den utveckling som skett inom solenergiområdet i Västra Götaland. Där framgår bl.a. att SiV har stått för en betydande del av den utveckling som skett under de senaste åren.

3.2 Initiering

Enkätresultatet visar även att de allra flesta kommuner gick med i SiV genom en direktförfrågan från Västra Götalandsregionen. En majoritet av de svarande bedömer också att beslutet att delta i SiV var väl förankrat i kommunen. Intervjuerna visar att en majoritet av kommunerna har gått med i projektet för att öka kompetensen kring solenergi internt och för att få fler verktyg i arbetet med att ställa om energianvändandet. Några intervjupersoner uttrycker det också som att en satsning på solenergi är viktigt då det är ett sätt för kommunen att profilera sig. Man hoppades att projektet skulle ge ett ökat kontaktnät i energifrågor och på längre sikt ekonomisk utveckling.

Intervjupersonerna från kommunerna anger att det redan från början varit tydligt för dem vad projektet innebar sett till innehåll, aktiviteter, målsättningar etc. Detta kan delvis kopplas till att de var med redan i projektets första etapp. Samtidigt är det viktigt att lyfta fram att flera intervjupersoner anger att projektledningen och samordningsgruppen har lett och kommunicerat projektets innehåll på ett bra och tydligt sätt.

I stort sett samma aktörer finns med i samordningsgruppen som i etapp ett. Aktörerna representerar ett brett spektra inom solenergiområdet. De motiv som anförs för deltagande i projektet är bl.a. ett intresse av att stärka solenergibranschen och nyttjandet av densamma generellt.

Kontigo uppfattar att projektets innehåll och inriktning fastställdes innan projektet startade med utgångspunkt i en gedigen förstudie ⁶ liksom i det arbete som bedrivits och utvärderats i etapp ett av projektet. Kontigo uppfattar också att samordningsgruppen har deltagit i utformningen av verksamhetsplan och fastställandet av ansvarsfördelning utifrån denna. Projektet har sedan i stort följt den uppgjorda planen även om vissa förseningar har förekommit, bl.a. den certifiering av solvärmeinstallatörer som planerats. Kontigo uppfattar vidare att vissa aktiviteter som planerats i projektet, t.ex. uppstart av en KY-utbildning, inte heller har genomförts. Omfördelning av resurser och prioriteringar förefaller i övrigt ha skett i relativt liten utsträckning.

3.3 Aktiviteter

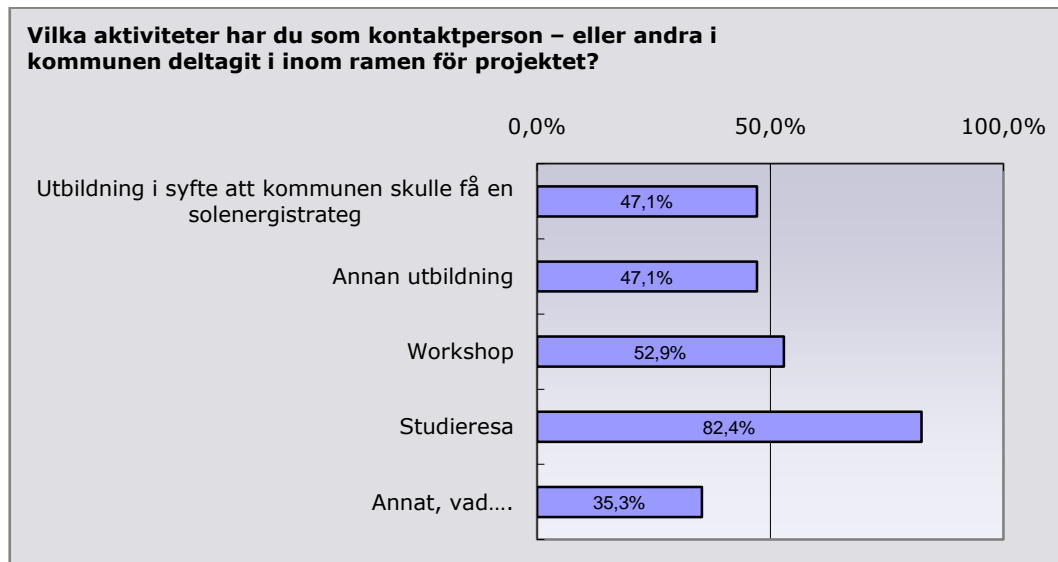
3.3.1 Kommuner

Enkätresultatet visar att de kommunala kontaktpersonerna lägger mindre än en fjärdedel av sin arbetstid på frågor som handlar om solenergi. De aktiviteter kontaktpersonerna eller andra i kommunen deltagit i inom ramen för projektet

⁶ Tio sätt att få solen att gå upp i Väst, Rapport till Västra Götalandsregionens miljösekretariat angående projektet "Soluppgång i Väst" under perioden november 2003 till och med februari 2005.

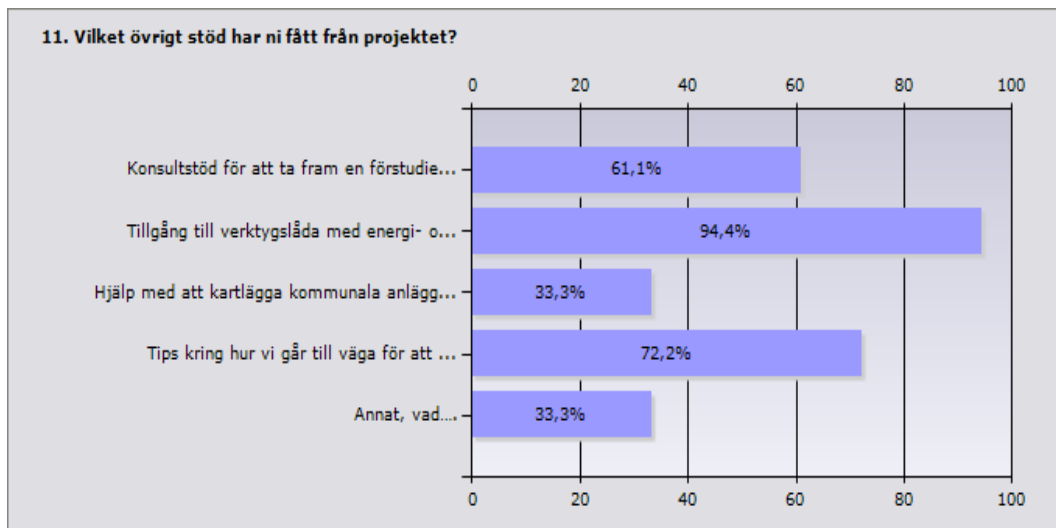
framgår i diagram 2 nedan. En majoritet av de svarande har deltagit i studieresor liksom i workshops. En mindre andel har också deltagit i olika typer av utbildningar, bl.a. utbildning i syfte att kommunen skulle få en solenergi-strateg. I övrigt anger en dryg tredjedel av de svarande att de deltagit i andra aktiviteter såsom ett lokalt nätverk kring solenergi, nätverksträffar, informationsträffar, föreläsningar, möten och studiebesök.

Diagram 2 Aktiviteter inom SiV

Enkäten visar också att kommunerna fått annat stöd från projektet, enligt diagram 3 nedan. En majoritet anger att de fått tillgång till verktygslåda med energi- och strategimaterial, tips kring hur de kan gå till väga för att bygga solenergianläggningar liksom konsultstöd för att ta fram en förstudie. En tredjedel anger också att de fått hjälp med att kartlägga kommunala anläggningar med en potential för solenergiinstallationer. Detta avser ett bredare stöd än konsultstöd för att ta fram en förstudie, t.ex. utbildningsinsatser som gett kommunerna verktyg att kartlägga anläggningar. En lika stor andel anger att de fått annat stöd med vilket de avser kunskap – och kompetensutveckling, tillgång till goda exempel inom solenergi och kontakter för studiebesök.

Diagram 3 Övrigt stöd från SiV

Intervjuerna med kommunerna visar också att det i stor utsträckning skiljer sig i hur aktiva kommunerna har varit i projektet utöver inventering och förstudie om var man kan installera solvärme eller solel. Ytan installerad solenergi förefaller ha varit det styrande för kommunerna. Det förekommer att kommuner har arbetat med information utåt i kommunen för att öka intresset och privata installationer.

3.3.2 Bransch

De satsningar som genomförts inom området branscutveckling har fokuserat på certifiering av solvärmeinstallatörer och utbildning av VVS konsulter. Certifieringen inleds med en mycket kort utbildning som har utvecklats inom ramen för SiV. Kontigo uppfattar att tanken bakom denna utbildning varit att certifiera den kunskap som installatörerna fått från sina leverantörer. Utbildningen av VVS konsulter syftade till att få fler konsulter som kan genomföra förstudier och projekteringar för större solvärmesystem.

Kontigo har genomfört en enkätundersökning riktad till de installatörsföretag som genomgått certifieringen. Ingen av de svarande kan ange huruvida de blivit certifierade eller inte då de inte känner till om så är fallet. Några anger dock att de ombetts att komplettera provet för att färdigställa certifieringen. Flera respondenter är mycket positiva till initiativet men det finns ett tämligen utbrett missnöje kring den bristande återkopplingen, inte minst eftersom man betalat för certifieringen. En majoritet av de svarande anger emellertid att de på det hela taget är ganska nöjda med projektet.

Kontigo har även genomfört en enkätundersökning riktad till de konsultföretag inom VVS som genomgått en utbildning om solenergi och som de deltagande kommunerna sedan haft möjlighet att nyttja med ekonomiskt stöd från projektet. Utbildningen hölls under en dag våren 2010 och genomfördes av representanter från samordningsgruppen. Kontigo uppfattar att konsulterna sedan endast anlitats av kommunerna i begränsad utsträckning (två konsulter anger att de anlitats av någon/några kommuner). Till viss del handlar detta om att utbildningen genomfördes relativt sent i projektet. De svarande anger också att kommunerna varit

intresserade av att anlita dem men att konsultchecken som erbjudits var i minsta laget. Samtidigt anger flera representanter för kommuner att konsultchecken varit starkt bidragande till att kommunen valt att gå in med pengar. Intervjupersonerna har också uttryckt att det inte är från projektets håll det saknats resurser utan när så varit fallet så har det snarare saknats pengar i den egna organisationen.

Utöver den certifiering och utbildning som beskrivits ovan har ett mycket begränsat antal aktiviteter syftande till branschutveckling genomförts inom projektet. Ursprungligen planerades för att tillverkande företag inom solenergi skulle kontaktas för att undersöka vad dessa behöver för att växa och i vilken utsträckning SiV skulle kunna bidra till tillväxt. Vidare planerades för att initiera ett samarbete med andra aktörer som har kontakter med företag. Detta i syfte att ta reda på om det finns industriföretag som kan tänkas börja arbeta mer inom solenergiområdet. Kontigo uppfattar emellertid inte att dessa planer eller idéer konkretiserats. Utöver detta har man inom SiV genomfört ett möte mellan samordningsgruppen och Innovatum för att ta fram idéer kring hur branschutveckling bäst kan bedrivas.

3.3.3 Information och samordning

De intervjuer som Kontigo har genomfört ger sammantaget ett mycket gott betyg till samordningen i projektet. SiV har inneburit ett relativt stort antal aktiviteter och flera målgrupper vilket gör att den samordnande funktionen blir extra viktig. Indelningen i – liksom storlek och sammansättning på arbetsgruppen och samordningsgruppen har sannolikt även verkat positivt för detta. SiV har också genomfört aktiviteter med ett mer internt samordnande fokus, såsom en kick-off inför den andra etappen.

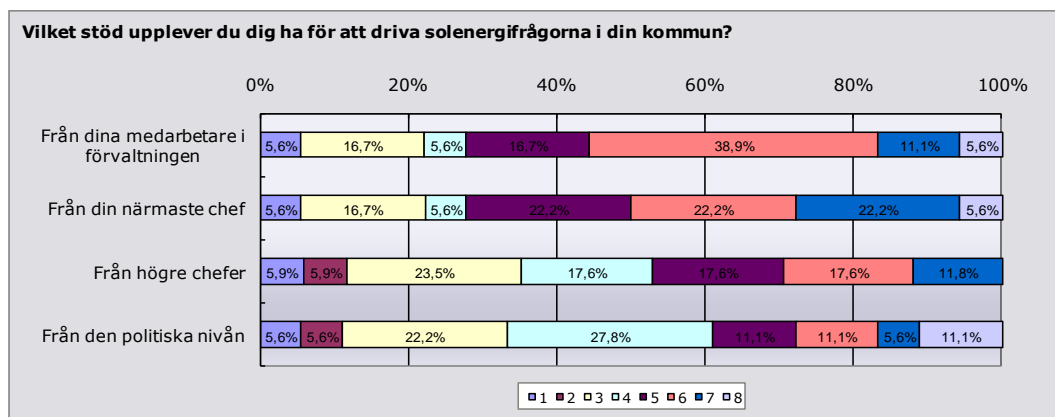
De insatser som tydligare kan klassificeras som utåtriktade informationssatsningar är bl.a. hemsidan och deltagande i Energitinget 2010. Från flera håll har Kontigo emellertid uppfattat att det finns ett behov av ytterligare information om solenergiteknik riktad till privatpersoner. För att välja solenergi måste man enligt dessa källor vara insatt i marknaden vilket många inte är och därmed inte känner till möjligheten att välja solenergi som möjlig energikälla. Det centrala är här att känna till att solenergi finns och att det är en möjlighet, inte nödvändigtvis att använda sig av det.

3.4 Kritiska faktorer – genomförande

Kontigo menar att det finns ett antal kritiska faktorer, eller med andra ord, hinder och förutsättningar sett till projektets genomförande. I föreliggande avsnitt kommer vi att diskutera dessa.

Kontigo ser förankringen av projektet, framförallt i kommunerna, som central i detta avseende. I avsnitt 3.2 framlades också att en majoritet av de svarande bedömer att beslutet att delta i SiV var väl förankrat i kommunen. Ur detta perspektiv är det också intressant att ta reda på vilket stöd de kommunala kontaktpersonerna uppfattar att de har för att driva solenergifrågor i kommunen. Diagram 4 visar att respondenterna uppfattar att stödet från medarbetare och närmsta chefer i stor utsträckning har funnits, men att stödet från högre chefer och den politiska nivån varit mindre.

Diagram 4 Stöd för att driva solenergifrågor i kommunen⁷

Kontigo menar vidare att det är centralt att projekt av denna typ grundar sig i en nulägesanalys. Som tidigare nämnts grundar sig projektet i en förstudie och tar avstamp i projektets första etapp. Detta sammantaget innebär att Kontigos bedömning är att detta viktiga moment fungerat tillfredsställande. Ytterligare kritiska faktorer som Kontigo uppfattat fungerat väl i SiV är att det funnits en samsyn inom projektet kring vad som ska genomföras och hur detta ska gå till liksom att det funnits ett väl fungerande ledarskap. Projektorganisationen och arbetsformerna förefaller ha fungerat relativt väl även om deltagandet och graden av aktivitet i samverkansgruppen varierat.

Ytterligare en kritisk faktor är att de aktiviteter som planerats också genomförs, givet att inte nulägesanalyser eller liknande visar att en ändrad inriktning behövs. Kontigo drar slutsatsen att det mesta som planerats också genomförts inom områdena kommunal samverkan liksom information och samordning men att omfattningen på insatserna inom området branschsamordning varit mindre än planerat. Detta har så vitt Kontigo kunnat bedöma inte grundat sig i en uttalad vilja om att dra ned på branschsamordningen. Detta är olyckligt och försvårar måluppfyllelse inom detta område.

⁷ 8 innebär mycket stort stöd och 1 innebär obefintligt stöd.

4 Resultat och effekter

4.1 Resultat - måluppfyllelse

I föreliggande avsnitt presenteras först de detaljerade målen och i vilken utsträckning de uppfyllts. Eftersom de övergripande målen är tätt sammankopplade med de detaljerade målen följer en genomgång av de övergripande målen och i vilken utsträckning de uppfyllts efter detta.

4.1.1 7000 kW solvärme installeras per år

Målet var att 7 000 kW solvärme skulle installeras varje år. Enligt projektledningen har 7 064 kW (10 092 m²) solvärme beviljats bidrag från januari 2009 till december 2010 (enligt Länsstyrelsens statistik). 4 400 kW (6 300 m²) har begärt utbetalning för bidrag under samma period. Skillnaden mellan siffrorna visar dels på en eftersläpning sett till hur snabbt anslagsmottagarna bygger sina anläggningar, men även på när dessa väljer att begära utbetalning av stödet.

Trots att statistiken över beviljade bidrag visar på ett större antal installationer väljer Kontigo här att använda begärda utbetalningar som mått på målet. Enligt projektledningen installeras generellt 1,5 - 1,8 gånger mer solfångare än vad som får utbetalt bidrag. Detta innebär att siffran ligger på 6 600 kW (9 450 m²) för båda åren. Det är därför Kontigos bedömning att målet inte har uppnåtts.

4.1.2 100 kW solex installeras per år

Målet var att 100 kW solex skulle installeras varje år. Totalt har 451 kW (3 729 m²) solex installerats från januari 2009 till december 2010 (enligt Länsstyrelsens bidragsstatistik för utbetalt stöd). Detta innebär att målet har uppnåtts och till och med överträffats.

4.1.3 Samtliga deltagande kommuner uppfyller villkoren de godtagit i avsiktsförklaringen

Målet var att samtliga kommuner efter projektet skulle ha uppfyllt de villkor som de godtagit i avsiktsförklaringen. Enligt lägesrapport 7 från projektet hade åtta av 27 kommuner uppfyllt villkoren i avsiktsförklaringen. Nio kommuner räknade med att klara det och fem var osäkra på om de skulle klara det.

I enkäten riktad till kommunerna angav 10 av 18 svarande att de bedömde att de till projektets slut skulle klara kravet på 50 kvadratmeter installerad solenergi. Övriga svarande angav att man inte bedömde att man skulle klara kravet. Kontigo har följt upp enkätresultatet med kortare telefonintervjuer riktade till samtliga kommuner.⁸

I den större gruppen svarande (22 av 27) framgick att 10 kommuner inte uppfyller villkoren i avsiktsförklaringen. Samtidigt framgick att flera av dessa kommuner tagit någon typ av investeringsbeslut eller satt igång arbetet med solenergi på annat sätt.

⁸ Telefonintervjuer genomfördes med 22 av kommunerna.

Detta kan handla om att kommunen beslutat att vid större ombyggnader eller renoveringar ska solenergi finnas med som alternativ, att kommunen ansökt om bidrag för solceller eller att kommunen arbetar med upphandlingar kring solenergi.

Enkäten visade att den främsta anledningen till att man inte uppfyllt villkoren och att man var osäker på hur man skulle klara detta var att medel för investeringarna saknades. I telefonuppföljningen framgick även ytterligare orsaker till detta, bl.a. att det råder delade meningar om solenergi inom kommunens berörda bolag, att man gjort bedömningen att man inte haft byggnader som passat till denna typ av satsning eller att organisatoriska faktorer i kommunen gjort att man inte satsat på solenergi.

Trots en viss osäkerhet kopplat till det exakta antalet kommuner som uppfyller villkoren de godtagit i avsiktsförklaringen kan Kontigo fastslå att målet inte har uppnåtts.

4.1.4 50 installationsföretag för solvärme i Västra Götaland är certifierade

Målet för projektet var att 50 installationsföretag i Västra Götaland skulle ha certifierats efter projektets slut. För certifiering krävs att man har genomgått utbildningen, skrivit ett teoretiskt prov samt genomfört godkända arbetsprov. Enligt lägesrapport 7 från projektet har 18 installatörer skrivit prov och genomgått utbildning. Cirka hälften klarade provet vid första tillfället.

De installatörer som genomgått certifieringen förefaller själva vara osäkra på huruvida de blivit certifierade eller inte. Detta skulle dock kunna bero på att projektet ännu inte hunnit återkoppla det exakta resultatet till installatörerna.

Oavsett det exakta antalet installatörer vars arbetsprov godkänts kan Kontigo konstatera att målet om att 50 installationsföretag för solvärme genom projektet skulle vara certifierade inte har uppnåtts.

4.1.5 75 % av de deltagande kommunerna har en aktiv solenergistrateg

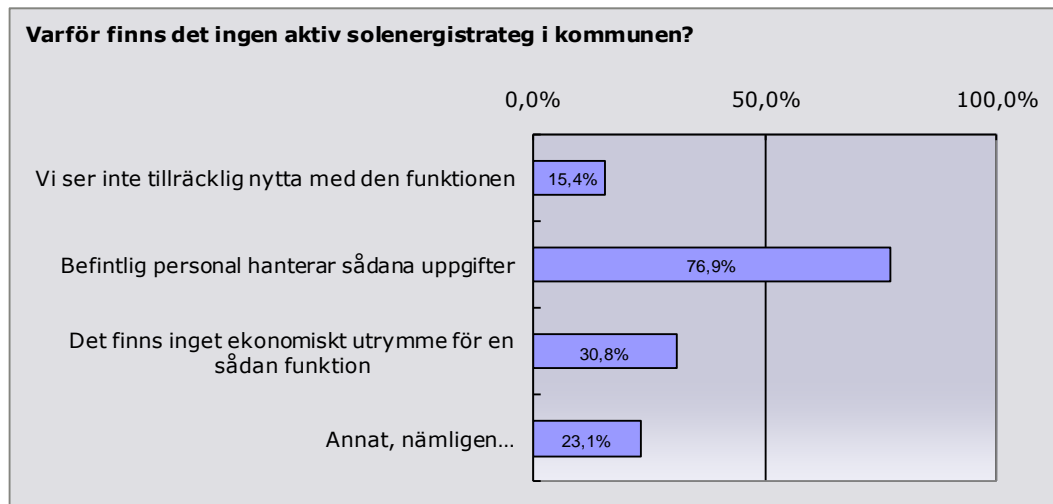
Målet för projektet var att 75 procent av kommunerna skulle ha en aktiv solenergistrateg. Kontaktpersoner från 21 av de deltagande kommunerna har enligt lägesrapport 7 genomgått utbildning för solenergistrateger.⁹ I enkäten riktad till kommunerna anger emellertid endast 5 av 18 svarande (28 procent) att det finns en aktiv solenergistrateg i kommunen till följd av projektet. Övriga anger att det inte finns det.

I diagram 5 nedan framgår orsakerna till detta. Den övervägande majoriteten svarande anger att befintlig personal hanterar sådana uppgifter. Projektets intention var inte att funktionen som aktiv solenergistrateg skulle skapas genom tillsättning av en ny tjänst. Det var således just befintlig personal som skulle hantera frågor som faller inom ramen för solenergistrategens uppdrag. Kontigo har genomfört kompletterande telefonintervjuer kopplat till funktionen som solstrateg. Intervjuerna

⁹ Baserat på lägesrapport 7 där det framgår att kontaktpersoner från 81 % av kommunerna har genomgått utbildning för solenergistrateger.

visar att även om man svarat att befintlig personal hanterar solenergifrågor så bedömer man att denna personal agerar som solenergistrateg. Det förefaller därför som om det går att dra slutsatsen att de personer som gått utbildningen i stor utsträckning också agerar som solenergistrateger i kommunerna. Kontigos bedömning är därför att målet har uppnåtts.

Diagram 5 Orsaker till att vissa kommuner inte har en aktiv solstrateg

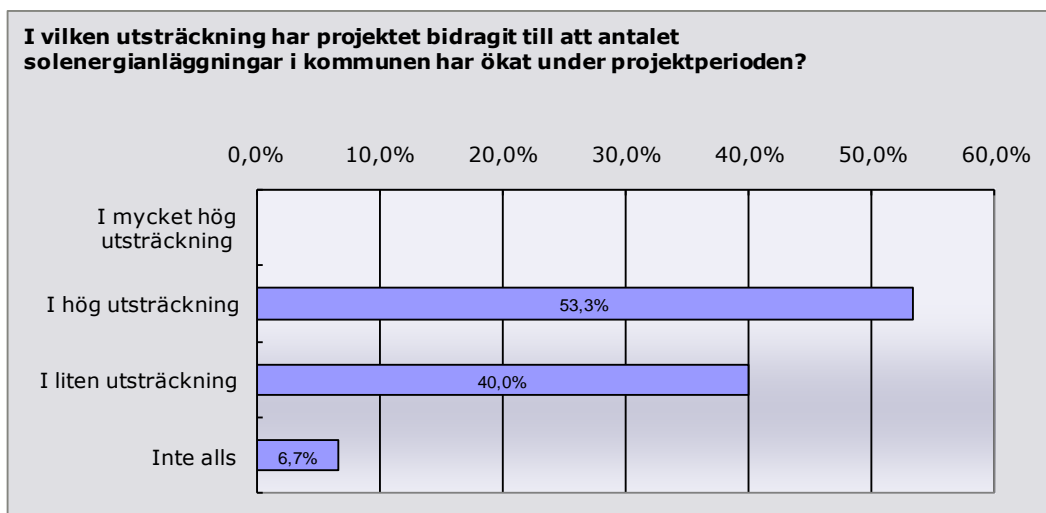

4.1.6 Ökat antal solenergiinstallationer i Västra Götaland

Ett ytterligare mål för projektet var att öka antalet solenergiinstallationer i regionen. I avsnitt 4.1.1 och 4.1.2 framgick att både antalet solvärmeinstallationer och antalet solelinstallationer har ökat, även om de kvantitativa målsättningarna inte uppnåtts. Därmed har även det övergripande målet att öka antalet solenergiinstallationer i Västra Götaland i någon mån uppnåtts. Inledningsvis konstaterade vi också att det är svårt att härleda det exakta antalet installationer som projektet gett upphov till.

Ett sätt att försöka mäta kopplingen mellan antalet installationer och projektets bidrag till detta är att fråga kommunerna huruvida antalet solenergianläggningar i kommunen förändrats under projekttiden och i vilken utsträckning SiV har bidragit till detta. Enkätresultaten visar att en majoritet av de 18 svarande anger att antalet solenergianläggningar i kommunen har ökat eftersom fler privatpersoner har satsat på att bygga solenergianläggningar (67 procent) och eftersom antalet solenergianläggningar i kommunens egna fastigheter/anläggningar har ökat (61 procent). Endast en kommun anger att antalet solenergianläggningar i kommunen har ökat eftersom fler företag har satsat på att bygga solenergianläggningar. Två kommuner anger att antalet solenergianläggning är oförändrat och ingen anger att antalet har minskat. I diagram 6 nedan framgår att en majoritet av de svarande som angett att antalet anläggningar i kommunen ökat också anger att projektet bidragit till detta.

Diagram 6 Projektets bidrag till att antalet solenergianläggningar ökat

4.1.7 Stimulerad tillväxt och säkrad kvalitet hos solenergiföretag i regionen

Projektets mål var också att stimulera tillväxt och kvalitet i branschen kring solenergi i regionen. I avsnitt 4.1.4 framgick att målet om att 50 installationsföretag för solvärme i Västra Götaland skulle certifieras genom projektet inte uppfyllts. I detta avsnitt presenteras ytterligare resultat med bäring på målet om stimulerad tillväxt och säkrad kvalitet hos solenergiföretag i regionen. Detta i syfte att ta reda på om tillväxt stimulerats och kvalitet säkrats hos de installationsföretag som ändå deltagit samt hos de konsultföretag som genomgått utbildning inom ramen för SiV.

Den enkät som riktats till installationsföretagen visar att en majoritet anger att SiV endast i liten utsträckning eller inte alls har bidragit till att ge dem större kunskap om tekniken kring solenergi. De som angett att det påverkat kunskapsnivån positivt anger att detta berott på att de för att klara certifieringen var tvungna att söka ytterligare kunskap och information samt att mötet med övriga deltagare verkade positivt för kunskapsutveckling. På frågan huruvida kvaliteten i arbetet med solenergiinstallationer ökat genom medverkan i projektet svarar en majoritet att så skett i liten utsträckning eller inte alls. De svarande anger att de arbetar som de gjort redan innan projektet även om några säger att de fått hjälp att hitta rutiner vid montering och att de lärt sig tänka mer på vad de gör samt att utbildningsmaterialet är användbart vid installationer eftersom det är utformat som en handbok.

Enkäten visar också att en majoritet av de svarande menar att certifieringen inte alls eller i liten utsträckning motsvaras av krav som kunderna ställer på installationerna. Detta beror enligt de svarande emellertid inte på att kunderna ställer högre krav än certifieringen, utan för att kunderna snarare ställer mer generella krav på att installationerna ska fungera tillfredsställande. Respondenterna anger vidare att kunderna inte alls eller i liten utsträckning efterfrågar en certifiering. Enkäten visar också att det hos installatörerna förekommit orderingång på solenergiuppdrag, både före och efter certifieringen, men att arbete kopplat till solenergi inte är den största delen i deras verksamhet. Respondenterna anger att deltagande i SiV inte påverkat detta, framförallt eftersom deras medverkan i SiV är okänd hos kunderna.

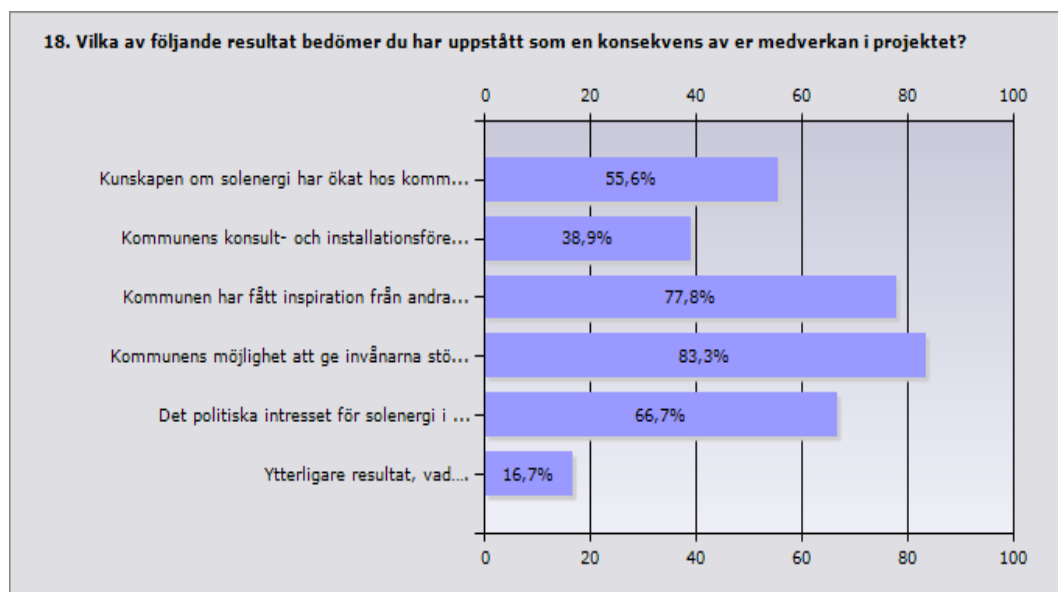
Den enkät som riktats till konsultföretag visar att en majoritet av de svarande menar att de fått ökad kunskap om solenergi genom den utbildning de gått. Sett till kvaliteten i de tjänster de levererar kopplade till solenergi anger emellertid en majoritet att utbildningen endast i liten utsträckning, har påverkat denna. Samtidigt anger en majoritet att utbildningen motsvarar de krav som kunderna ställer på produkter/tjänster kopplade till solenergi. Enkäten visar också att företagens respektive orderingång på solenergiuppdrag både före och efter utbildningen endast är sporadisk. Samtliga svarande anger vidare att projektet inte alls eller i liten utsträckning påverkat antalet uppdrag inom solenergi.

Hälften av de svarande konsultföretagen anger att de i viss utsträckning har möjlighet att sälja in solenergi som en möjlig lösning vid en kundkontakt och att utbildningen de erbjudits genom SiV påverkat möjligheterna till detta. Den viktigaste anledningen till att möjligheterna påverkats anges vara att deras kunskap har ökat genom kursen och därmed förmågan att bedöma lämpligheten i att föreslå solenergi för kunderna.

4.2 Övriga resultat

I diagram 7 presenteras ytterligare faktorer som de svarande på kommunenkäten anger har uppstått som en konsekvens av medverkan i SiV. En stor andel svarande anger att de fått inspiration från andra kommuner, att kommunens möjlighet att ge invånarna stöd och råd i solenergifrågor har ökat samt att det politiska intresset för solenergi i kommunen har ökat. En relativt stor andel svarande anger också att kunskapen om solenergi har ökat hos kommuninvånarna genom de aktiviteter som genomförts. En mindre andel anger att kommunens konsult- och installationsföretag har ökat sin kunskap om solenergiinstallationer. De ytterligare resultat som enligt enkäten uppstått är att projektet gett flera solprojekt en "positiv knuff" och att kunskapen inom kommunens fastighetsavdelning har ökat.

Diagram 7 Resultat i kommunerna genom medverkan i SiV

Intervjuerna med kommunerna visar att det tydligaste resultatet av projektet är att solenergi lyfts upp på agendan hos desamma. Det förefaller också som om förståelsen och attityden gentemot solenergi har förändrats till det bättre både bland tjänstemän och politiker samt hos allmänheten. Det är dock mycket få av de kommuner som intervjuats där man aktivt satsat på en kvalitetsutveckling i branschen. Flertalet av de intervjuade har också påtalat betydelsen av en samverkan och de möjligheter till nätverksskapande som SiV inneburit.

I enkäten framgår att hälften av de svarande anger att man varit i kontakt med fjärrvärmeleverantören i kommunen för att diskutera möjligheten att kombinera sol- och fjärrvärme. Vad dessa kontakter lett till ser mycket olika ut i de olika kommunerna där det finns exempel både på kommunala och privata sådana bolag. I ett par av de intervjuade kommunerna har det funnits ett stort intresse för samarbete.

4.3 Effekter

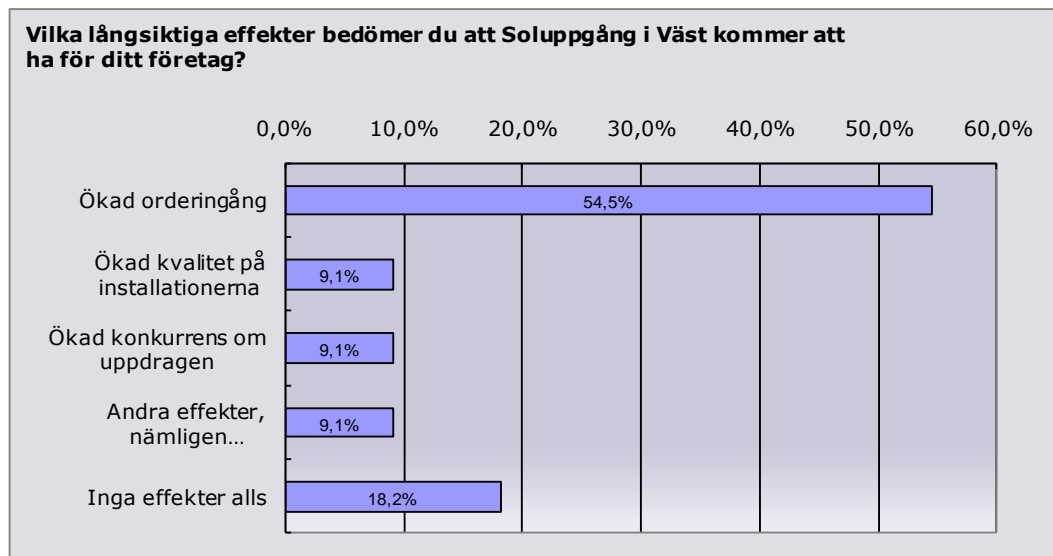
SiV har i viss utsträckning redan lett till ökad användning av solenergi i regionen vilket presenterats i de inledande avsnitten till detta kapitel. Kontigos bedömning av effekter grundar sig här på ett resonemang kring projektets hittills uppnådda resultat, förutsättningar att säkra dessa och att öka användningen av solenergi i regionen ytterligare.

Även om inte delmålen om att samtliga kommuner ska uppfylla de villkor de godtagit i avsiktsförklaringen är det Kontigos uppfattning att kommunernas arbete med solenergi utvecklats som ett resultat av projektet. Solenergi har i stor utsträckning hamnat på kommunernas agenda, från att man i många fall inte har haft strategier och målsättningar kopplade till solenergi har man nu fått det. Förståelsen kring och attityden gentemot solenergi har påverkats positivt och projektet har inneburit möjligheter till samverkan och nätverksskapande kring frågorna. Användningen av solenergi i regionen har också ökat.

En stor del av intervjupersonerna i kommunerna anger att man bedömer att solenergi kommer att finnas kvar som ett reellt alternativ i kommunen även efter projektets avslut. Dock visar intervjuerna att strategier kring framtida arbete med solenergi i kommunerna i de flesta fall ännu inte är formulerade. Kontigo uppfattar att för att kommunerna skall vilja och våga ligga i framkant sett till användningen av solenergi är det av stor betydelse att man känner stöd och trygghet när man satsar på något nytt. Genom det kontaktnät och samverkan kring solenergi som SiV har skapat så har kommunerna i stor utsträckning också upplevt detta. Nätverket mellan kommunerna är särskilt viktigt eftersom det ser olika ut dem emellan, både vad det gäller kunnande, engagemang och vilja att satsa på solenergi. Potentialen för lärande är därför stor. Hur väl solenergi lyckas integreras i kommunens ordinarie satsningar på miljö och/eller energi är också centralt för att säkra långsiktiga effekter. Lyckas man behålla det momentum i kommunerna som SiV har lett till är det Kontigos bedömning att ökad användning av solenergi kan förväntas ske även på sikt.

De resultat som SiV uppnått kring att stimulera tillväxt och säkra kvalitet hos solenergiföretag i regionen är dock mer begränsade. Flera av de svarande installatörerna anger i enkätsvaren att de bedömer att SiV på sikt kommer att leda till ökad orderingsgång för företaget. Anledningen till detta uppfattar Kontigo är att man bedömer att en certifiering i det längre perspektivet kan komma att innebära en konkurrensfördel och att det kommer att vara värdefullt i den egna marknadsföringen. En sammanställning över de svarandes bedömning av långsiktiga effekter framgår i diagram 8.

Diagram 8 Långsiktiga effekter för installatörer

Konsultföretagen anger att de bedömer att de långsiktiga effekterna av SiV för det egna företaget framförallt är kopplade till att den ökade kunskapen och medvetenheten om solenergi leder till en mognare marknad som också ställer högre krav på leverantörerna av produkter och tjänster med anknytning till solenergi. På sikt menar man också att detta kan leda till fler investeringar, dvs. en större marknad för solenergi.

Intervjuerna pekar också på att Västra Götaland genom SiV är väl rustat inför framtiden vad gäller solenergianvändande. Inte minst då attityder och kunskap kring solenergi i stora delar av regionen förefaller ha påverkats i positiv riktning. I takt med att branschutvecklingen går framåt är det därför Kontigos bedömning att det är troligt att regionen kan ta till sig denna utveckling på ett effektivt sätt. SiV har därmed gjort en viktig del av förarbetet och lagt grunden för en ökad användning av solenergi. Flera intervjupersoner lyfter också att en eventuell fortsättning på projektet gärna får vända sig mot nya kommuner. Detta för att öka volymen av kommuner liksom anläggningar som man inom projektet kan lära av – och samarbeta med.

4.4 Nyttöanalys

I tidigare avsnitt konstaterades att SiV i viss utsträckning redan har lett till ökad användning av solenergi i regionen, även om inte delmålen om att samtliga kommuner ska uppfylla de villkor de godtagit i avsiktsförklaringen har uppnåtts. Kommunernas arbete med solenergi bedöms även ha utvecklats, inte minst genom att förståelsen kring och attityden gentemot solenergi förefaller ha påverkats positivt. Ur ett mer långsiktigt perspektiv finns det också förutsättningar för att SiV faktiskt kommer att bidra till en ökad användning av solenergi. Särskilt gäller detta om det kontaktnät och samverkan kring solenergi som SiV har skapat på något sätt fortlever liksom om solenergi integreras i kommunens ordinarie satsningar på miljö och/eller energi.

Vidare konstaterades i diskussionen kring effekter att de resultat som SiV uppnått kring att stimulera tillväxt och säkra kvalitet hos solenergiföretag i regionen är begränsade. De kontaktade installatörerna liksom konsultföretagen anger att de bedömer att SiV på sikt kommer att leda till en större marknad och ökad användning av solenergi i regionen. För att säkerställa att långsiktiga effekter på detta område uppnås är det emellertid Kontigos bedömning att en kraftsamling riktad mot solenergiindustrin i regionen måste genomföras. En satsning på installatörer och konsulter är sannolikt inte tillräcklig om man önskar att Västra Götaland skall stärka sin industriella och kunskapsmässiga position inom solenergiområdet.

För att regionen ska uppnå en stark kunskapsmässig och industriell position menar Kontigo att det krävs ett bredare grepp sett till branschutveckling och en höjning av kunskaps- och innovationsnivån. Det är sannolikt inte tillräckligt att utbilda enbart installatörer och konsulter. En viktig del i detta är att forsknings- och utvecklingsinstitut av olika slag involveras djupare och mer konkret i projektet. En förutsättning för detta skulle kunna vara att solenergi kopplas till andra relaterade områden, där Västra Götaland har en stark position t.ex. inom byggandet och konstruktion av energieffektiva byggnader. Oavsett hur de exakta kopplingarna kan komma att se ut menar Kontigo att det krävs en diskussion kring huruvida det går att ta fram bredare definitioner av solenergi.

Kontigo menar att det är mindre troligt att de resultat och i viss utsträckning även mer långsiktiga effekter som SiV gett upphov till och som beskrivits ovan hade uppkommit utan projektet. Den kraftsamling kring solenergi som projektet inneburit har på flera sätt verkat för ökad solenergianvändning i Västra Götaland. Samtidigt är det viktigt att på något sätt använda det momentum som uppstått kring solenergi i regionen, att ”smida medan järnet är varmt”. Kontigos bedömning är också, precis som beskrivits ovan, att det finns betydande utvecklingspotential, inte minst vad gäller branschutveckling inom solenergi i regionen.

Det är också viktigt att väga det värde som insatsen gett upphov till mot de kostnader som projektet inneburit. En exakt beräkning av detta värde är emellertid svår att göra eftersom effekterna är så pass spridda. Då det handlar om mer kvalitativa värden såsom större nätverk mellan kommuner till mer kvantitativa sådana såsom ett ökat antal investeringar i solenergi försvåras en sådan beräkning ytterligare. Kontigos

uppfattning är emellertid att de resurser som satsats på projektet är relativt små vilket gör att de resultat och effekter som uppstått genom SiV ändå är att betrakta som goda.

Inför framtiden är det viktigt att diskutera huruvida det är relativt små satsningar såsom SiV som är rätt väg för regionen att gå. Kontigos bedömning är att det är troligt att en poolning av resurser i regionen skulle kunna ge större resultat och effekter. De relativt begränsade resurser som SiV har haft att arbeta med har också inneburit att projektet drivits av ett fåtal personer. Detta skapar en sårbarhet i arbetet. Vidare kan Kontigo konstatera att begränsade projektresurser riktade mot solenergi såsom i fallet SiV riskerar att utgöra ett mindre intressant erbjudande för kommunerna. Detta eftersom ett eventuellt åtagande kan uppfattas som begränsande sett till att det bara omfattar ett energislag och samtidigt mindre långsiktigt eftersom resurserna är så pass små.

5. Slutsatser

Kontigo har utifrån denna utvärdering kommit fram till följande slutsatser för SiV, dess genomförande, dess resultat och dess framtida utveckling och förbättring.

För det första noterar Kontigo att projektet och dess mål har varit relativt snävt avgränsade. Det har medvetet varit ett projekt för att öka efterfrågan, utbudet och användningen av ett enskilt energislag. Fördelen med detta har varit att det varit möjligt att identifiera några avgränsade och realistiska mål för de insatser man valt. Nackdelen med denna snäva avgränsning har varit dels den begränsade totala resurstillgången, dels också begränsningen av de mål man realistiskt sett också kan uppnå. Detta har främst blivit tydligt i målen för de delar av insatserna som har varit knutna till utvecklingen av företagen inom området. Målen har utgått ifrån en idé om att man genom att öka kunskapsnivån och att stimulera marknaden via kompetenta och kravställande kunder (kommunerna), men förutsättningarna att åstadkomma en verklig skillnad har här begränsats genom den snäva avgränsningen och de begränsade resurserna. Detta har inneburit att den teoretiska grunden för denna del av projektet egentligen inte har kunnat prövas.

För det andra noterar Kontigo att projektets genomförande i allt väsentligt varit väl organiserat och utfört. En svaghet som Kontigo kan notera, och som delvis förklaras av de alltför begränsade resurserna, är att insatserna inte har inneburit att man har etablerat strukturer som möjliggör att arbetet kan fortleva efter det att de extra resurserna tagit slut. Förvisso har kommunerna fått tillgång till ny kompetens och flera har också inrättat särskilda strategier för området. Men projektet har inte byggt upp någon mer övergripande ”organisation” för hur arbetet ska bedrivas vidare och det innebär att det finns en viss risk för att aktiviteterna i regionen skall falla tillbaka efter det att projektet avslutats.

För det tredje har konstaterats att SiV i viss utsträckning har lett till ökad användning av solenergi i regionen. Kontigo drar också slutsatsen att projektet i flera kommuner i Västra Götaland har lett till att solenergi är ett energislag som beaktas som ett reellt alternativ. De resultat som SiV uppnått kring att stimulera tillväxt och säkra kvalitet hos solenergiföretag i regionen är dock begränsade. Marknaden för solenergi är liten och det finns ett stort utrymme för att arbeta vidare med branschutveckling. Kontigos slutsats är dock att satsningen på både branschutveckling och kommunal samverkan varit riktig då de båda är viktiga parallella spår för att öka användningen av solenergi. Efterfrågan och utbud behövde båda stimuleras. Så är fortfarande fallet men Kontigos bedömning är att SiV har lagt en grund i regionen för att på sikt få en ökad användning av solenergi.

Avslutningsvis är det Kontigos slutsats att insatser av detta slag har en större potential till genomslag om insatserna kan samordnas och därmed också ges större resurser och förutsättningar för ett bredare politiskt stöd. En slutsats blir därför att regionen noga bör pröva förutsättningarna för att inordna framtida insatser inom solenergiområdet i ett bredare strategiskt ramverk.

Det är Kontigos bedömning att ett sådant ramverk bör kunna byggas kring begreppet hållbart byggande och boende, där solenergifrågan bör utvecklas till en del i en fråga om hur vi bäst främjar att Västra Götaland blir en föregångare inom områden som:

- Hur vi bäst bygger (nya och ombyggda) energieffektiva byggnader
- Hur vi tillför en hållbart producerad energi till våra energieffektiva byggnader

Det är mot den bakgrunden viktigt att lyfta fram solenergens speciella hållbarhetsegenskaper i dessa avseenden – framför allt genom solenergisystemens förmåga att integreras i byggmaterialen och genom dess höga grad av förnybarhet (t.ex. i jämförelse med biobränslen av olika slag).

Med ett sådant vidare ramverk för solenergifrågorna bör det också vara möjligt att bygga ett starkare och mer långsiktigt arbete kring utvecklingen av ett dynamiskt näringsliv. Sett bara till solenergiområdet är det en stor risk att näringslivssystemet blir allt för begränsat. Men i ett sådant vidare perspektiv öppnas helt andra förutsättningar att med olika typer av insatser från regionens sida aktivt bidra till ett dynamiskt kluster kring hållbart byggande och boende. Ett sådant kluster har också förutsättningar att nå en helt annan innovationshöjd än vad som är fallet i ett mer avgränsat solenergikluster. För att åstadkomma detta bör eventuella fortsatta insatser tydligt samordnas mellan Miljösekretariatet och Regionutvecklingssekretariatet.

Bilaga 1 Intervjupersoner

Kommunrepresentanter

Anneli Fredriksson, Vänersborg
Ragnar Uppström, Mölndal
Jenni Lehto, Lysekil
Dag Svensson, Tibro
Bo Edh, Lilla Edet
Peter Rosengren, Lerum
Susanne Arneborg, Ulricehamn
Tomas Bengtsson, Vårgårda
Lisa Ström, Kungälv
Iwona Kozakowska, Kungälv
Jerker Persson, Ale
Martin Johansson, Falköping
Peter van der Tol, Mariestad och Töreboda

Samordningsgruppen

Lisa Ossman, Projektledare SiV och tf. verksamhetsledare på Hållbar utveckling Väst
Kristina Käck, Projektägare Västra Götalandsregionen
Lars Andrén, Föreningen Svensk solenergi
Jan-Olof Dalenbäck, Chalmers tekniska högskola
Peter Kovacs, SP - Sveriges Tekniska forskningsinstitut
Sara Borgström, Länsstyrelsen i Västra Götalands län
Bo Ferm, VD Lesol
Gunnar Lennermo, Egen företagare - konsult
Petter Sjöström, Drift- och planeringschef Switchpower
Tore Carlsson, Energisamordnare Länsstyrelsen i Västra Götalands län

Bilaga 2 Enkätundersökningar

Tre olika enkätundersökningar har genomförts, riktade till tre olika målgrupper.

Den första enkäten riktade sig till de kommuner som deltagit i projektet. Enkäten skickats ut via e-post den 15 december 2010 till samtliga kontaktpersoner för projektet. Kontaktuppgifter tillhandahölls av projektledningen. Totalt skickades också två påminnelser ut till dem som inte besvarat enkäten. Svarsfrekvensen uppgick till 73 procent.

Den andra enkäten riktade sig till installationsföretag som deltagit i certifiering inom ramen för SiV. Dessa uppgår enligt projektledningen till 18 företag totalt. Kontaktuppgifter tillhandahölls av projektledningen. 15 företag kontaktades¹⁰. Enkäten genomfördes per telefon i form av kvantitativa intervjuer. Svartsfrekvensen uppgick till 80 procent.

Den tredje enkäten riktade sig till de konsultföretag inom VVS som genomgått utbildning om solenergi inom ramen för SiV. Kontaktuppgifter tillhandahölls av projektledningen. Totalt fanns sju personer inom sex företag på den deltagarlista Kontigo tog del av. Endast en person per företag har kontaktats. Två företag var konsulter inom solel och fyra var konsulter inom solvärme. Endast konsulterna inom solvärme visade sig ha genomgått utbildningen vilket gjorde att frågorna endast ställdes till dessa. Enkäten genomfördes per telefon i form av kvantitativa intervjuer. Samtliga konsulter inom solvärme som genomgått utbildningen besvarade enkäten.

¹⁰ Kontigo erhöi en lista med sammanlagt 25 kontaktpersoner. Av dessa deltog fem i en testversion av provet som sedan ändrades. Av de återstående hade tre anmält sjukdom och två ej deltagit.